Anatol EREMIA

REGLEMENTAREA ŞI OCROTIREA TOPONIMIEI NAȚIONALE

Totalitatea numelor de locuri și localități dintr-o regiune sau țară constituie t o p o n i m i a teritoriilor respective. Prin t o p o n i m i e se înțelege și disciplina lingvistică ce studiază originea, forma și semnificația inițială a numelor topice, precum și evoluția lor, fiind considerată de aceea o ramură a unui domeniu științific mai cuprinzător – o n o m a s t i c a. Onomastica este înrudită cu lexicologia, etimologia, derivatologia, istoria limbii și foarte apropiată și strâns legată de istorie, etnologie, sociologie, geografie. Aceasta pentru că numele proprii geografice au apărut în anumite perioade de timp, într-un anumit spațiu și în legătură cu anumite activități ale omului. Deci apariția și evoluția lor a fost condiționată de factori social-istorici și economici, de modul de viață al oamenilor.

După tipul de obiecte desemnate și caracterul lor, toponimele se împart în: o i c o n i m e (nume de localități: orașe, sate, cătune etc.); h i d r o n i m e (nume de ape curgătoare și stătătoare: fluvii, râuri, pâraie, lacuri, iezere, helești, bălți etc.); o r o n i m e (numele formelor de relief, pozitive și negative: munți, piscuri, dealuri, movile, văi, vâlcele, hârtoape, râpi etc.); f l o r o n i m e (numele topice referitoare la vegetație: păduri, rediuri, rarişti, pășuni etc.); z o o n i m e (nume topice care redau specificul faunei locale, habitatul animalelor etc.). Pentru toate categoriile de nume proprii adesea se folosește termenul generic o n i m (gr. ὄνίμα, ὄνομα – „nume, denumire”).

Din punctul de vedere al dimensiunilor și al importanței obiectelor desemnate, toponimele se clasifică în: m a j o r e și m i n o r e. Toponimele majore reprezintă numele obiectelor geografice de dimensiuni mari și de largă circulație (*Chișinău, Dunărea, Nistru, Orhei, Prut, Soroca* etc.), iar cele minore – numele obiectelor geografice de proporții mici și de circulație restrânsă, de interes și uz local (*Aluniș, Balta Mare, Delnița, Găvanul, Podul Roșu, Sărăturile, Tinosul* etc.).

BDD-A20676 © 2008 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:39 UTC)

Criteriul etimologico-stratigrafic stă la baza clasificării toponimelor în: moștenite, create pe teren propriu și preluate din alte limbi (împrumutate). În toponimia românească sunt considerate moștenite, de exemplu, hidronimele autohtone, de origine geto-dacă: *Dunăre, Nistru, Olt, Siret, Timiș* etc. Sunt atestate, de asemenea, toponime de proveniență slavă (*Crasna, Lozova, Sadova, Visoca*), turcă (*Cahul, Ialpug, Mingir, Taraclia*) etc. Pe terenul limbii române s-au format numele topice cu bază lexicală și cu mijloace derivative românești (*Albinița, Bălănești, Costești, Florești, Larga, Lunguța, Pietrosu, Șipotu, Vâlcele*).

Toponimia e istoria nescrisă a țării, e graiul viu de secole și milenii al poporului. Numele de locuri și localități reflectă principalele momente din viața materială și spirituală a oamenilor: tradițiile, obiceiurile, credința, ocupațiile. Unele denumiri evocă evenimente și întâmplări demult petrecute, altele redau starea socială, fiscală sau juridică a locuitorilor. Numeroase sunt numele topice care denotă particularitățile fizico-geografice și naturale ale terenului. Deseori denumirile geografice reprezintă cuvinte și forme rar folosite în limba actuală sau demult ieșite din uz, date uitării, dispărute. Fiece nume exprimă un anumit conținut semantic, ne comunică o anumită informație: lingvistică, istorică, etnologică, geografică. De aceea, numele topice nu pot fi substituite sau modificate la întâmplare, după bunul plac al cuiva. Ca disciplină științifică, toponimia dispune de anumite legi și norme care trebuie cunoscute și respectate. Din nefericire, vremurile de grea cumpănă pentru noi, regimurile de dominație străină au avut un impact negativ asupra existenței noastre, afectând toate sferele de activitate umană: economia, cultura, știința, învățământul. De suferit a avut și lingvistica, dimpreună cu toate ramurile și domeniile ei, în plan teoretic și aplicativ-practic, dar mai cu seamă obiectul ei de studiu – limba, comoara de neprețuit a neamului. Onomastica, inclusiv toponimia, a fost în genere neglijată. Cu voia sau nevoia, ba uneori și din inițiativa autorităților locale, au fost substituite sau mutilate numele multor orașe și sate, atribuindu-li-se în schimb denumiri și forme străine, în spiritul regimurilor de administrare de altădată – țarist, într-un trecut mai îndepărtat, și socialist-vulgar, în epoca imediat precedentă statornicirii independenței noastre.

În perioada țaristă au apărut numele multor foste colonii, sate și cătune cu locuitori strămutați din alte regiuni și gubernii sau chiar din alte țări, nu numai pentru a popula acest teritoriu, ci mai cu seamă pentru a găsi sprijin și înțelegere în rândul celor pripășiți, scopul principal fiind promovarea politicii expansioniste a imperiului. Noile așezări au fost denumite, bineînțeles, în limba rusă: *Alexandrovca, Alexeevca, Antonovca, Anfisovca, Blagodati, Elizavetovca, Ferapontievca, Gavrilovca, Ivanovca, Macarovca, Nicolaevca, Pavlovca, Petropavlovca, Romanovca, Semionovca, Stepanovca, Țariovca* etc. În perioada postbelică, numărul acestora s-a dublat și triplat, unele denumiri fiind, pur și simplu, tirajate: *Alexandrovca* (5 denumiri), *Alexeevca* (5), *Antonovca* (3), *Elizavetovca* (3), *Ivanovca* (6), *Nicolaevca (*8), *Romanovca* (3).

BDD-A20676 © 2008 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:39 UTC)

Și unele, și altele au la bază același fond onimic – antroponimia dinastiei țariste, numele demnitarilor și cinovnicilor, precum și ale marilor proprietari de pământuri (majoritatea moșieri ruși). La acestea s-au mai adăugat denumirile cu caracter revoluționar, militar și de orientare propagandist-ideologică: *Calininsc, Ceapaevca, Cotovscoe, Crasnoarmeiscoie, Dzerjinscoe, Iliciovca, Lebedenco, Leninscoe, Malinovscoe, Octeabrscoe, Pervomaiscoe, Pobeda, Sovetscoe, Voroșilovca* etc. Nume artificiale, banale, de factură proletcultistă reprezintă formațiile: *Iantarnoe, Maiac, Mirnoe, Svetlâi, Ugodnoe, Uiutnoe* etc. În perioada țaristă au fost denaturate denumirile orașelor noastre, formele lor schimonosite fiind impuse uzului oficial până nu demult: *Anenî, Atachi, Benderî, Briceanî, Cagul, Caușanî, Dubossarî, Florești, Orgheev, Slobodzeia, Sorochi*, pentru denumirile lor tradiționale și corecte: *Aneni, Otaci, Bender* (de fapt *Tighina*), *Briceni, Cahul, Căușeni, Dubăsari, Florești, Orhei, Slobozia, Soroca.*

În numai câteva decenii de pe harta republicii au dispărut circa 340 de nume de localități. Majoritatea acestora (245) au dispărut odată cu desființarea localităților respective (*Bădragi, Brașov, Găvănoasa, Călinești, Conacu, Cristea, Eminescu, Mereuți, Munteni, Odaia, Răzoaia, Recea, Urziceni* etc.) sau datorită comasării unor sate cu alte localități (*Alexăndrești* cu *Burlacu*, *Berești* cu *or. Ungheni*, *Butuceni* cu *Cârpești*, *Copăceanca* cu *or. Râșcani, Dănuțeni* cu *or. Ungheni*, *Mihăileni* cu *Dominteni*, *Schinoasa* cu *Țibirica*, *Topor* cu *Cărpineni, Unteni* cu *Horești* etc.). Satele desființate fuseseră declarate de autorități ca lipsite de perspectivă. De aici nefastele migrări ale populației băștinașe în ținuturile îndepărtate ale Rusiei și în alte țări, precedate, în anii ’40, ’44-’45 și ’49 ai secolului trecut, de masive deportări ale populației locale în gulagurile staliniste. S-a promovat și în acest mod politica de înstrăinare a țăranilor de pământ, a moldovenilor de meleagurile lor natale, politică ale cărei consecințe se fac simțite până astăzi.

Peste 95 de localități au fost redenumite, „rebotezate” cu nume convenabile administrației de pe atunci. Astfel, *Balanu* a fost substituit cu *Malinovscoe, Borceag* cu *Biruința, Denevița* cu *Svetlâi, Decebal* cu *Novaia Tatarovca, Dolna* cu *Pușkin, Chișcăreni* cu *Lazo, Cuza-Vodă* cu *Dimitrova, Geamăna cu Crasnoarmeiscoe, Ghica-Vodă* cu *Miciurino, Ialoveni* cu *Cutuzovo, Mihai-Bravul* cu *Mihailovca, Mihnea-Vodă* cu *Ceapaevca, Sfânta Vineri* cu *Frunză, Sângerei* cu *Lazovsc, Șoldănești* cu *Cernenco, Traian cu Pervomaiscoe, Voinescu* cu *Pobeda* etc.

Din motive lesne de înțeles, multor nume de localități li s-au substituit formanții, atribuindu-li-se terminații rusești. Astfel, *Ciolacu* a devenit *Ciolacovca, Sturzești – Sturzovca, Volintiri – Volontirovca* etc. Fără niciun temei, unor toponime li s-au impus în transcrierea rusă forme de plural: *Bolceanî, Burlaki, Ketrosî, Kotiuganî, Kriganî, Duruitorî, Izbeștî,* în locul celor autentice și corecte: *Bălceana, Burlacu, Chetrosu, Cotihana, Crihana, Duruitoarea, Izbiște* etc. Traducerii au fost supuse denumirile în *-ești* și *-eni* (*Avrameanî, Balasineștî, Balașeștî, Butucenî, Costeștî, Durleștî, Draganeștî, Malaieștî, Olaneștî, Stroieștî, Trifaneștî* etc.), precum și compusele toponimice (*Nijneia Albota, Nijnii Andruș, Novaia Baroncea, Novaia Lunga, Novâie Baneștî, Novâie Brânzeanî, Novâi Chetriș, Staraia Cobusca, Starâie Tomeștî* etc.).

BDD-A20676 © 2008 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:39 UTC)

Două limbi – două ideologii, iată „piatra filozofală" a politicii promovate în lingvistica și istoriografia basarabeană. În condițiile socialismului vulgar „politica limbii" e ceea ce a dăunat mai mult lingvisticii și limbii ca atare. A fost nevoie de timp, de mari eforturi, de o luptă perseverentă pentru a dărâma temeiurile doctrinei absurde, conform căreia moldovenii ar vorbi o altă limbă, o limbă aparte, deosebită de cea română, recunoscută pe plan mondial, din care cauză ei ar trebui să dispună deci de un lexic și un sistem gramatical aparte, de un alt fond onomastic și de o altă scriere.

Revenirea la grafia latină și adoptarea normelor ortografice unice, în istoricul an 1989, au generat reglementarea onomasticii naționale, pe bază de noi principii. Au fost elaborate reguli privind ortografierea în românește și transcrierea în limba rusă a numelor proprii geografice și de persoane. Legiferarea toponimelor și antroponimelor în formele lor tradiționale și corecte constituie o realizare marcantă în condițiile actuale locale.

În problema reglementării numelor de localități au fost adoptate hotărâri și decizii speciale ale forurilor de conducere a republicii: Hotărârea Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești „Cu privire la unele schimbări ale diviziunii administrativ-teritoriale a R.S.S. Moldovenești și ale denumirilor unor localități și soviete sătești" din 31 ianuarie 1991; Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova „Cu privire la unele schimbări ale diviziunii administrativ-teritoriale și ale denumirilor unor localități și comune" din 21 ianuarie 1992 ș.a.

Conform acestor hotărâri, s-a efectuat reglementarea scrierii în limba română și a transcrierii în limba rusă a denumirilor de sate, comune, orașe și raioane. În acest fel, s-au stabilit forme unice de scriere și transcriere, pornindu-se de la formele originare, tradiționale și corecte ale toponimelor: *Bălți, Briceni, Butuceni, Cahul, Căpriana, Călărași, Chișinău, Dondușeni, Edineț, Florești, Giurgiulești, Hănăseni, Horodiște, Izvoare, Lăpușna, Orhei, Soroca, Vulcănești – Бэлць, Бричень, Бутучень, Кахул, Кэприана, Кэлэрашь, Кишинэу, Дондушень, Единец, Флорешть, Жюржюлешть, Хэнэсень, Хородиште, Извоаре, Лэпушна, Орхей, Сорока, Вулкэнешть* etc. În felul acesta, ne-am debarasat de monstruoasele forme de transcriere în rusește: *Белцы, Бричаны, Бутучаны, Кагул, Каприаны (Киприаны), Калараш, Кишинев, Дондюшаны, Единцы, Флорешты, Джуржилешты* etc. Ce-i drept, și astăzi unele periodice de limbă rusă mai utilizează în paginile lor formele de transcriere anacronice, neglijând astfel normele oficiale stabilite.

Multor localități li s-au restabilit denumirile tradiționale: *Dolna, Ialoveni, Piatra, Sângerei, Șoldănești,* în locul celor impuse de autorități: *Pușkino, Kutuzovo, Lazovsk, Cernenko* etc. Unor sate, anterior desființate sau comasate, li s-au acordat statut de așezări independente, de sine stătătoare, restabilindu-se totodată vechile denumiri: *Bocșa, Cupcini, Frăsinești, Huluboaia, Măgureanca, Tătărășeni, Unțești* etc. Altora li s-au corectat denumirile: *Antonești, Bucovăț, Cetireni, Cobasna, Horești, Ofatinți, Pererita, Sturzești, Ștefănești, Volintiri,* respectiv în locul celor cu forme denaturate: *Antonovca, Bâcoveț, Cetâreni, Colbasna, Goreşti, Vâhfatinți, Pererâta, Sturzovca, Stepanovca, Volontirovca* etc. Și în cazul acestora scrierea lor în actele oficiale și în presă mai fluctuează încă. Mai mult decât atât,

BDD-A20676 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:39 UTC)

în certificatele de naştere, iar de aici în buletine şi paşapoarte, se înregistrează denumirile deja eliminate din uz (*Cutuzovo, Lazovsc, Suvorovo* etc.) sau cu formele lor denaturate (*Bucoveţ, Cetâreni, Volontirovca* etc.), ceea ce contravine normelor de scriere în vigoare.

Reglementarea toponimiei naţionale s-a făcut în baza cercetării minuţioase a surselor istorice şi a materialelor de anchetă colectate nemijlocit pe teren. Au fost legiferate în acest fel formele autentice şi corecte, aflate astăzi în circulaţie pe întreg teritoriul republicii. La transcrierea în rusește a toponimelor s-a pornit de la formele lor originare şi tradiţionale specifice limbii române. S-a renunţat, aşadar, la adaptarea fonetică şi la traducerea numelor topice, procedee de care s-a făcut abuz în trecut.

Au fost revăzute în plan de reglementare şi urbonimicele oraşelor din republică. Pentru o bună parte de străzi, pieţe şi bulevarde din Chişinău s-a revenit la denumirile lor vechi, existente până la 1940. Pentru o altă serie de nume topice s-au precizat formele lor ortografice şi de transcriere. Obiectelor urbane noi li s-au dat şi denumiri noi, moderne, dar în corespundere cu tradiţiile culturale şi datinile strămoşeşti, ţinându-se cont în acelaşi timp, şi de particularităţile fizico-geografice şi naturale locale (a se vedea: Anatol Eremia, *Chişinău. Ghidul străzilor*, Chişinău, 2000).

Cu părere de rău, şi astăzi harta republicii e împestriţată cu nume artificiale, banale, vădit tendenţioase: *Ceapaevca, Dzerjinscoe, Crasnaia Bessarabia, Crasnâi Octeabri, Crasnoarmeiscoe, Sovietscoe* etc. În Găgăuzia şi în raioanele de peste Nistru mai sunt vehiculate toponimele agrare ce reproduc evenimente şi fapte din istoria ţării sovietelor şi a partidului comunist (*Avangard*, *Lenin*, *Leninskii Puti*, *Novaia jizni*, *Bolşevik*, *Pobeda* etc.). E necesar să se facă ordine în sistemul de nominaţie a gospodăriilor agricole (asociaţii, cooperative), a instituţiilor, organizaţiilor şi întreprinderilor din toate domeniile şi de toate rangurile. Trebuie barată calea denumirilor inventate şi bizare, străine tradiţiilor noastre istorice şi culturale.

La o eventuală redactare a legii cu privire la organizarea administrativ-teritorială a republicii se cere a fi revăzute denumirile prin care au fost substituite vechile nume de localităţi: *Ceapaevca, Crasnoarmeiscoe, Dimitrovca, Iliciovca, Lebedenco, Malinovscoe, Pervomaiscoe, Svetlâi, Ucrainca*, respectiv pentru *Mihnea-Vodă, Geamăna, Cuza-Vodă, Dragoş-Vodă, Crihana Nouă, Balanu Vechi, Traian, Denevița, Sturzeni* etc. Trebuie să se ţină cont că unele denumiri actualmente oficializate au circulat şi circulă, în graiul viu al populaţiei, cu forme specifice limbii populaţiei majoritare: *Alexăndreşti* şi *Alexăndreni*, *Alexeuca, Antoneuca, Bogdăneşti, Constantineşti, Dimitreuca, Ivăneuca, Neculăieşti* şi *Neculăieni, Paveleşti, Petreşti* şi *Petreuca, Vladimireşti* şi *Vladimireuca* etc. şi nu *Alexandrovca, Alexeevca, Antonovca, Bogdanovca, Constantinovca, Dimitrovca, Ivanovca, Nicolaevca, Pavlovca, Petrovca, Vladimirovca* etc. Acestea din urmă, în plan onimic, poartă amprentele unor vremuri de mult sau deja apuse.

Să utilizăm numele noastre de locuri şi localităţi în formele lor corecte, să le păstrăm intacte, aşa cum ni s-au transmis din generaţie în generaţie, curate, străluminate de înţelepciunea poporului, întru binele şi folosul contemporanilor şi urmaşilor, întru memoria strămoşilor noştri.

BDD-A20676 © 2008 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:39 UTC)